

חופה

ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויבאה אל האדם: (בראשית א, כב)

איתא במדרש רבה (בראשית יח, א) תני לה בשם ר"ש בן יוחאי קישטה ככלה ואחר כך הביאה לו, אית אתרין דקריין לקלעתא בנייתא. אמר רבי חמא בר חנינא את סבור שמתחת חרוב אחד או שקמה אחד הביאה לו, אלא משקשטה בכ"ד מיני תכשיטין אחר כך הביאה לו, הה"ד (יחזקאל כח) בעדן גן אלהים היית כל אבן יקרה מסוכתך אודם פטדה וגו'.

חופה של אדם הראשון

ובפרקי דרבי אליעזר (פרק יא) כתוב שעשר חופות עשה הקב"ה לאדם הראשון בגן עדן וכלם של אבנים טובות ומרגליות ושל זהב, והלא לחתן אין עושין לו אלא חופה אחת, ולמלך עושין לו שלש חופות, ולחלוק כבוד לאדם הראשון עשה לו הקב"ה עשר בגן עדן, שנאמר בעדן גן אלקים הייתה כל אבן יקרה, הרי אלו עשר חופות, והיו המלאכים מתופפים בתופים ומרקדין בנקבים מלאכת הפוך ונקבין, כך ביום שנברא בו אדם הראשון שנאמר ביום הבראך כוננו, אמר הקב"ה למלאכי השרת בואו ונגמול חסד לאדם הראשון ולעזרו, שעל מדת גמילות חסדים העולם עומד, אמר הקב"ה חביבה גמילות חסדים מזבחים ועולות שישאל עתידין להקריב לפניו על גבי המזבח, שנאמר כי חסד חפצתי ולא זבח, והיו מלאכי השרת מהלכין והולכין לפניו כמו רועים המשמרים את החופות, שנאמר כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך, ואין דרך זו אלא דרך חתנים, והקב"ה כחתן, מה דרכו של חתן לעמוד ולברך לכלה בתוך חופתה, כך הקב"ה עמד ובירך לאדם ולעזרו שנ' ויברך אותם אלקים.

חיוב גמילות חסדים לחתן וכלה

ובספר מטה משה (עמוד גמ"ח ח"ג בהכנסת כלה פרק ב - בשמחת חתנים) כתב שמצינו להקב"ה שהוא אדון כל העולם, ויצר את האדם מאין, התקין לו חופה עם חוה כלתו, ושמח לאדם הראשון בחופתו, ושלח לו מלאכי השרת שיהיו שושביניו לגמול חסד עמו. והוא ברכם ברכת חתנים כדגרסינן בפ"ג מפרקי ר' אליעזר, עשרה חופות עשה הקדוש ברוך הוא לאדם בגן עדן וכו'. ומביא נמי הא דאיתא בב"ב (עה, א) א"ר חמא בר חנינא, עשר חופות עשה לו הקדוש ברוך הוא לאדם הראשון בגן עדן, שנאמר בעדן גן אלהים היית וגו', מר זוטרא אמר י"א דכתיב כל אבן יקרה. וגרסינן נמי בעירובין (יח, ב) ויביאה אל האדם (בראשית ב, כב), מלמד שעשה הקדוש ברוך הוא שושבינות לאדם הראשון. למדה תורה דרך ארץ שיעשה הגדול שושבינות לקטן ולא ירע לו. וגרסינן נמי בבראשית רבה (פ"ח), אמר ר' אבהו נטל הקדוש ברוך הוא כוס של ברכה וברכן. אמר רבי יודא בר ר' סימון מיכאל וגבריאל היו שושביניו של אדם הראשון, אמר רבי שמלאי מצינו שהקב"ה מברך חתנים, ומקשט כלות, ומבקר חולים, וקובר מתים, ומנחם אבלים. מברך חתנים, דכתיב (בראשית א, כב) ויברך אותם אלהים וגו'. ומקשט כלות, דכתיב (שם ב, כב) ויבן ה' אלהים את הצלע, בראה וקשטה. מבקר חולים, דכתיב (שם יח, א) וירא אליו ה' באלוני ממרא. קובר מתים, דכתיב (דברים לד, ז) ויקבור אותו בגיא. מנחם אבלים, דכתיב (בראשית כה, יא) ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו.

בא על ארוסתו אינו אלא מדרבנן

אסור לארוס לבעול לארוסתו קודם שנכנסו לחופה, ובפשטות אין כאן אלא איסור דרבנן, שהרי אשתו היא, וכן מבואר ברמב"ם (אישות י, א) וז"ל הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה, והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות. ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו, וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום. וכתב המ"מ שפשוט הוא שאינו אלא מדרבנן, ומביא ראיה ממנהג יהודה שמיחדין אותה קודם כניסה לחופה, ואם היתה אסורה לו מן התורה לא היה מותר לו להתייחד עמה.

וכתב הכס"מ שעצם האיסור נלמד מנוסח ברכת האירוסין "ואסר לנו הארוסות" - כלומר מדרבנן שגזרו על יחוד פנויה, ואף ארוסה לא התירו עד שתכנס לחופה, וכמו שאמרו במסכת כלה בלא ברכה אסורה לבעלה

כנדה. כדבריו מבואר ברש"י (כתובות ז, ב) שמסביר נוסח ברכת אירוסין "ואסר לנו את הארוסות" כדברי הכס"מ, אלא דמש"כ הכס"מ שהמקור שלא התירו ארוסה עד שתכנס לחופה הוא מהא דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה, ברש"י כתוב וז"ל ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה, כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה וכו', ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו כדאשכחן בנר חנוכה (שבת כג, א). משמע שצריך גם חופה וגם ברכה, והמקור לברכה הוא מ"כלה בלא ברכה".

ועי' בשטמ"ק (כתובות ז, ב) שמביא שמצא כתוב לשון רש"י כזה, ואסר לנו את הארוסות - לא מצינו כך בתורה שתהא ארוסתו של אדם אסורה עליו, שהרי אף פנויה מותרת לו מן התורה כ"ש ארוסתו, אלא רחמנא אמר שאל אביך ויגדך וכו', לא תסור מכל הדברים וכו', וחכמים גזרו על היחוד דאסור להתייחד עם האשה, כדאמרינן במס' כתובות (יג, א) "מלקין על היחוד", ובמס' ע"ז (לו, ב) אמרינן בית דינו של דוד גזרו אף יחוד דפנויה, והם לא התירו גזרותם עד שתכנס לחופה, אבל ארוסה עומדת בגזרותה דפנויה בעלמא. ותו דאמרינן בקידושין רב מנגיד מאן דמקדש בביאה, הואיל שבא עליה בלא כניסת חופה ונישואין, וה"ה לארוסה שהבא עליה מלקין אותו מדרבנן הואיל ולא כנסה לחופה, אלמא ארוסתו אסורה לו מלא תסור, ואדרבנן נמי מברכין וצונו ואסר לנו מידי דהוה אנר של חנוכה.

ברכה או חופה

השו"ע (אה"ע נה סעיף א) מצטט לשון הרמב"ם וז"ל הארוסה, אסורה לבעלה מדברי סופרים, כל זמן שהיא בבית אביה וכו', וכתב הרמ"א שאפילו ביחוד אסורים, ולכן ארוס שהיא עם ארוסתו בבית א', מברכין ז' ברכות פן יתייחדו.

מקור הרמ"א הוא במרדכי (כתובות רמז קכט) על הא דאמר ר"י שאומר ברכת חתנים אף בבית האירוסין ביהודה, ופירש רבינו אפרים ממגנצ"א דלא פליג תנא קמא אדרבי יהודה, אלא תנא קמא לא איירי מיהודה ומודה תנא קמא דכל היכא דאיכא למיחש לייחוד מברכין, כתב הראב"ן דכן הוא המנהג דארוס וארוסתו השהוין ביחד בבית אחד מברכין עליהם ז' ברכות פן יתייחדו.

משמע שהאיסור לבא על ארוסתו אינו תלוי בחופה אלא בברכות, כדאמרינן כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, וזה דלא כמ"ש הכס"מ שהמקור לאיסור ארוסה הוא "כלה בלא ברכה". שו"מ בתשובות מיימוניות (נשים סימן יח) וז"ל ועוד מסתבר דכלה בלא ברכה דאסורה היינו בלא חופה, אלא דנקט בלא ברכה לפי שעושין ברכה בשעת נישואין. ובפ"ק דכתובות (ז, ב) דא"ר יהודה אף בבית אירוסין מברכין אותה לפי שמייחדים אותה קודם כניסתה לחופה, היינו בכניסתה לחופה. ועיקר הדבר בחופה דכל ביאת אירוסין כביאת זנות היא כל זמן שלא נכנסה לחופה, אבל משנכנסה לחופה הרי היא כאשתו לכל דבר ליורשה וליטמא לה ולהפר נדריה, ואפילו בלא ברכה כדמוכח בכתובות בפרק נערה (מח, ב) סתם חצר ידיה לנישואין. אבל עדיין דברי הרמ"א קשה שמשמע שבברכה לחוד די בלי חופה.

ועי' בבית שמואל (ס"ק א) שבאמת הקשה כן על הרמ"א דמה מהני ז' ברכות דהא כתב בסמוך ז' ברכות בלא חופה לא מהני, ות"י ע"פ מש"כ הר"ן (ריש קדושין) להרי"ף והרמב"ם אחר הקידושין צריך חופה, ואז מותר לבא עליה אפילו לא התכוון לשם נישואין, אבל קודם החופה אסור לבוא עליה שלא לשם נישואין, אבל אם כוונתו לשם נישואין א"צ חופה. א"כ אף לדעת הרמב"ם מותר לבא עליה בבית אביה, אלא בבית אביה צריך שיתכוון לשם נישואין. והמרדכי סבר בלא ברכות אסורה, משו"ה מברכים ז' ברכות, ותו לא חיישינן לרשיעי שלא יתכוון לשם נישואין, כיון דאיכא היתר לפניו. מיהו מה שס"ל להמרדכי דכלה בלא ברכה אסורה כנדה, הרמב"ם לא ס"ל כן דהא כתב אירס וכנס לחופה ולא בירך הרי זה נשואה גמורה, וכשהיא נדה ס"ל דלא מהני, (וע"כ שגם בלי ברכה אין איסור ביאה ולא הוי כנדה), וצ"ל דס"ל להרמב"ם דהא דתניא כלה בלא ברכה אסורה כנדה היינו חופה, ונקרא על שם ברכה. (כמו שהבאנו בשם תשובת מיימונית). אבל עדיין צע"ק שמלשון המרדכי משמע שעצם היחוד אסור לפני הברכה, משמע א"כ שהברכה הוא זה שמתיר. אבל בתוס' (כתובות ז, ב) משמע שהברכה מועיל אפילו אם יבעל שלא לשם נישואין, דעל ההיא דר"י שהיו מברכים לארוסה כתבו בתוס' וז"ל ואמרינן כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה, ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה מתחלה כדי שתהא כלה בברכה.

ובספר אוצר הפוסקים מביאים שו"ת הרי"ד (סימן מז) שדן על מנהג רומניא שהיו מברכים ז' ברכות לארוסה

ואח"כ בזמן הנישואין היו חוזרים ומברכים, והדיון היה האם האב יכול לקבל, או שנאמר שכבר יצא מרשותו, והשיב הרי"ד שלא יצא מרשותו כלל, וזה שברכו ז' ברכות אינו אלא להתירה לו מפני שמתייחד עמה, וזהו מנהג שהיו עושין ביהודה שהיו מיחדין הארוסה עם הארוס, וכדי שלא ישכב עמה באיסור היו עושין להם ז' ברכות. הרי לן להדיא שאע"פ שאין כאן חופה ונישואין, הברכות לבד מתירה להארוס. אלא דצ"ע אם כבר ברכו ברכת נישואין בשעת אירוסין איך מותר להם לחזור ולברכו בשעת נישואין, למה אין כאן ברכה לבטלה.

ועי' בחלקת מחוקק (ס"ק ב) שג"כ הק' כנ"ל שאין ברכת חתנים עושה נישואין, ותי' שארוס וארוסתו השווין יחד בבית הוי כחצר של שניהם ויחוד דידהו הוי נישואין, ומותרת לו אחר הברכה. וכך היו עושין ביהודה, ואין איסור אלא חתן הדר בבית אחר ובא אל ארוסתו בבית אביה.

שיטת הרב אב"ד שאסור מה"ת

אבל בספר אבודרהם (ברכת אירוסין ונישואין) מביא בשם הרב אב"ד (הראב"י) שזה שאומרים "ואסור לנו הארוסות", היינו מדכתיב חופה באורייתא, דדרשינן (דברים כב, כג) כי יהיה נערה בתולה מאורסה, "בתולה" - ולא בעולה, "מאורסה" - ולא נשואה, ואמרינן מאי נשואה אילימא נשואה ממש היינו בתולה ולא בעולה, אלא נשואה שנכנסה לחופה ולא נבעלה, ש"מ דארוסה אכתי מחסרא מסירה לחופה, וכיון דבעינן מסירה לחופה ש"מ לא קניא ליה לגמרי, **הילכך הויא ליה כארוסה אחר לגביה ואסירא ליה כדין אשת איש**. וזה חידוש נפלא, שארוסתו אסורה עליו כאשת איש, וזה דלא כרגילין לבאר (כמבואר בתוס' ריש קידושין) שהטעם שאשת איש אסורה לעלמא היא משום שהאשה מיוחדת לבעלה, כדאמרינן (קידושין ב, ב) "דאסר לה אכולי עלמא כהקדש", דא"כ לא יתכן שאשתו אסורה עליו כאשת איש דאחר, ודו"ק.

ועי' רשב"א (כתובות ז, ב) שכתב דלדבריו הא דיהודה (שהתירו יחוד לארוס וארוסה) שעת הדחק שאני. אבל כתב שאינו צריך, דאע"ג דחופה דאורייתא לענין נדרים ולענין קטלא, מ"מ לענין התר ביאה מכיון שנתקדשה הרי היא קנויה לבעל ומותרת לו מעתה.

איסור גרושה לכהן

[מספרים שתלמידו של הגאון ר' שמעון שקאף זצ"ל פגש את הגר"ח זצ"ל, והגר"ח ביקש ממנו שיגיד משהו מרבו, ואמר התלמיד שהגרש"ש אמר שהאיסור גרושה לכהן הוא מחמת שאחרי הגירושין נשאר קצת אישות, ואישות זה אינו מספיק לאסרה על ישראל רק על כהן. ואמר לו הגר"ח שישאל את רבו א"כ למה כהן אינו מותר בגרושת עצמו, (שאישות זה אינו אוסר עליו). ושמעתי פעם בשם הגר"ש בירנבוים זצ"ל שאינו קשה כלל, שגם אשתו הוי אצלו "אשת איש", אלא שיש "היתר", ולכהן אין "היתר" לגרושתו. ומדברי הרב אב"ד יש סמך לדבריו, ואכמ"ל.]

"ע"י חופה וקידושין"

האבודרהם ממשיך לבאר מה שאומרים "והתיר לנו את הנשואות" - פירוש נשואותינו הנשואות לנו, "על ידי חופה וקידושין" - פירוש ע"י ברכת חופה שהיא גורמת את הקדושין. ואף על פי שהחופה היא באחרונה הקדים להזכירה לפי שבה היא נתרת ועליה אנו סומכין. אבל בעל העיטור והרי"ף כתבו שצ"ל ע"י חופה **"ב"** קדושין שהעולם הוא שטעו לומר ע"י חופה **"ו"** קידושין מפני שבג"ד כפ"ת הסמוך ליהו"א לעולם רפה ובכאן סמוכה היא וא"ו של וקדושין לה"א של חופה. [דרך אגב מבואר בדבריו שלא התבטא אות "ואו" כמו התימנים שהוא כמו w, דלדבריהם אין מקום לטעות בין "בי"ת" רפויה ל"ואו", ורק לפי העברה שלנו יש מקום לטעות, ואכמ"ל.]

מה זה חופה

ממשיך האבודרהם שחופה הוא לשון כסוי, ונקראת כן על שחופה אותה בטלית, כדאמרינן בפ"ק דקדושין "לא יוכל למכרה וכו'", וכיון שפירש טליתו עליה לשם נישואין שוב אינו רשאי למכרה. וכן כתיב (רות ג, ט) ופרשת כנפיך על אמתך וכו'. וכן אמר הנביא (יחזקאל טז, ט) ואפרוש כנפי עליך ואכסך ערותך. ובעל העטור

פירש שחופה היא שמוסרה האב ומכניסה לבית בעלה, בבית שיש בו חדוש כגון אלו הסדינין שקורין קורטינא' סביבות הכותלים. ויש שעושים בורד והדס כפי המנהג ומתייחדים בה שניהם. **והאומר חופה הוא הסודר שחופין בו ראשיהם בשעת הברכה לאו מילתא היא**, מדאמרינן במסכת סוכה (כה, ב) וליכלו בסוכה וליחדו בסוכה אין שמחה אלא בחופה. ואמרינן בירושלמי לעולם היא ברשות האב עד שתכנס לחופה, לא סוף דבר לחופה אלא לבית שיש בו חופה, ש"מ מקום מיוחד הוא כעין כילה שיושבין שניהם עם השושבנין והם הנישואין.

חופת שאינו ראוי להביאה

והנה בשו"ע (אה"ע נה, א) פסק כהרמב"ם שיחוד הוא נקרא כניסה לחופה, והוא הנקרא נשואין בכל מקום. וכתב הרמ"א ש"א דחופה אינה יחוד, אלא כל שהביאה החתן לביתו לשם נשואין.

הר"ן (כתובות א, א מדפי הרי"ף) על ההיא דאמרינן "או שפירסה נדה" (שאינו מעלה לארוסתו מזונות), כתב דאיכא דיליף מהכא דחופה היינו יחוד, ולפיכך כשפירסה נדה ולא בעל אסורה להתיחד, כדאמרינן לקמן (ד, א) דהוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים, ולא בת חופה היא ומשו"ה אינו מעלה לה מזונות, דאם איתא דחופה לאו היינו יחוד למה אינו מעלה לה מזונות הא חזיא לנשואין. ולפי"ז אין מכניסין את הכלה לחופה עד שתטהר, והרב בעל העיטור הוסיף ואמר שאין מכניסין אותה לחופה עד שיכתוב כתובה, שקודם לכן אסורה לבעלה, וכן דעת הרמב"ם (אישות י, א).

הר"ן חולק על בעל העיטור מדאמרינן לקמן (ז, א) רבי אמי שרי למבעל בתחלה בשבת, אמרו ליה רבנן והא לא איכתיבה כתובה, אמר להו אתפשוה מטלטלי, ובודאי ביום רביעי כנסה דלא עבר אתקנתא דרבנן, אלמא שרי לכנסה בלא כתובה, וטעמא דמילתא משום דאיסורא דביאה בלא כתובה מדרבנן בעלמא הוא, עי"ש עוד טעמים.

אבל כתב הר"ן שפירסה נדה כיון שאסורה להתיחד, אי חופה היינו ייחוד לאו בת חופה היא. אמנם כתב דבדיעבד מהניא, דכיון דאסיקנא בפרק הבא על יבמתו (נז, ב) דיש חופה לפסולות, כגון אלמנה לכהן גדול, אע"ג דלא חזיין לעולם לביאה, אבל לכתחלה אין מכניסין אותה לחופה עד שתטהר אי חופה היינו ייחוד. ועי' בשער המלך (אישות י, א) שמיישב קושיית הר"ן על הרמב"ם מיש חופה לפסולות, דשאני התם שדעתו לבא עליה באיסור, הלכך כיון דאיכא חיבת ביאה הוה ליה כחופה הראויה לביאה, משא"כ בשנכנסה לחופה ופירסה נדה, שאין דעתו לבא עליה עד שתטהר, ומשו"ה לא קנאה, וכ"כ מהרי"ט בחידושו על הרי"ף.

בית הבעל

ומביא הר"ן שאחרים אומרים דחופה לאו היינו ייחוד, ומביאים ראיה מדאמרינן לקמן (יב, א) דאלמנה מן הנשואין אין לה אלא מנה אע"פ שעדים מעידין עליה שלא נסתרה ולא נבעלה, אלמא חופה לאו היינו ייחוד, אלא חופה היינו כל שהביאה הבעל מבית אביה לביתו לשם נשואין. וילפינן לה מדכתיב "ואם בית אישה נדרה", דמשמע דכל זמן שהיא בבית אישה הרי היא ברשותו. אלא דא"כ קשה למה בפירסה נדה אינו מעלה לה מזונות, הרי בידו להכניסה לחופה, תי' הר"ן דכיון שאין חופה זו מסורה לביאה לא חייבוהו חכמים לכנסה.

ומסיק דלפי שאנו נוהגין עכשיו לעשות חופה בלא ייחוד, אין אנו מקפידים אם היא נדה אם לא, ומכל מקום כשר הדבר שלא תכנס לחופה עד שתטהר.

חופה שלנו

עוד כתב הרמ"א ד"א שהחופה היא שפורסין סודר על ראשם בשעת הברכה. וי"א דחופת בתולה משיצאה בהינומא, ואלמנה משנתייחדו. והמנהג פשוט עכשיו לקרות חופה מקום שמכניסים שם יריעה פרוסה על גבי כלונסות, ומכניסים תחתיה החתן והכלה ברבים, ומקדשה שם ומברכין שם ברכת ארוסין ונשואין, ואח"כ מוליכים אותם לבית ואוכלים ביחד במקום צנוע, וזהו החופה הנוהגת עכשיו.

צורת הפתח

ודנו האחרונים האם צריך שהיריעות יהיו למעלה מהכלונסאות, כמו לענין עירובין שהקנה צריך להיות מכוון למטה מהקנה העליון ולא מן הצד (לענין צורת הפתח). או"ד שכמו לענין כלאים די בזה שהקנה הוא מן הצד, ה"נ לענין חופה, ורק לענין שבת מחמירין.

ובשו"ת מהרש"ם (חלק ד סימן עא) הביא שהגאון הקדוש מבוטשאטש פסק דכלונסות החופה יהיו צורת הפתח למעלה ולא מן הצד, ובשו"ת חסל"א השיג מהא דכלאים קיל משבת, וכתב מההרש"ם שאין ללמוד מכלאים לשאר דברים, ובנידון דידן דמי לסוכה דמפורש בר"ן דפסול מן הצד.

מי שהתחתן עם אשה בלי חופה

הפתחי תשובה (שם ס"ק א) מביא משו"ת שב יעקב (סי' כ"ד) אודות ראובן שקידש אשה ובא עליה בלא חופה וז' ברכות, ויש לו ג' בנים ממנה, וכתב שכופין אותו בכל היכולת לפרוש אותה עד שיעשה חופה וז' ברכות, ולא חיישינן שיוציאו לעז על בניו הראשונים. ויש להעיר שאע"פ שפשוט שצריך עדיין לברך ברכת חתנים, אבל אע"פ שלא "נכנסו לחופה", ייחוד לשם אישות מיהא היה להם. ויתכן שאפילו החולקים על הרמב"ם מודים שייחוד ג"כ נחשב לחופה.

עדים

וי"ל שס"ל להש"י שצריך עדי קיום גם לנישואין, וכבר דנו בזה האחרונים. האור שמח (אישות י', ב) הסתפקה אם די בהודאה דשניהם, או דילמא הוי כמו קדושין דבעי עדים. ורצה להוכיח מההיא דפרק האומר (קידושין סה, ב) שהא דקידושין צריך עדים ילפינן דבר דבר מממון, ופר"ך אי מה להלן הודאת בע"ד כמאה עדים דמי ה"נ, ומשני התם לא קא חב לאחרני, הכא קא חייבה לאחרני, ופרש"י שקרוביו נאסרו בה, והיא נאסרה בקרוביו, וא"כ כאן שכבר נתקדשה למי חייבה, והלא לא מתחייב רק לה, וסגי בהודאת שניהם, אבל בכ"ז נשאר בצ"ע.

כדברי האו"ש כתב ג"כ הגר"ש קלוגר (שו"ת האלף לך שלמה חלק אבה"ע סימן קלט) ומביא ראיה ממס' גיטין (נז, א) מעשה בארוס וארוסתו שנשבו לבין הנכרים והשיאום זה לזה, ואמרה לו בבקשה ממך אל תגע בי שאין לי כתובה ממך, ומסיים שם הש"ס ואלו יוסף לאו אשתו והכא אשתו וכו', משמע דהנשואין שלהם הוי נשואין אף שלא היה שם עדים, דע"כ לא היה שם ישראלים אחרים דאל"כ הו"ל לכתוב כתובה.

אמנם בספר אבני מילואים (לח, יז) כתב כדבר פשוט דנשואין צריך עדים, וכשם שהמקדש בלא עדים אין חוששין לקידושין משום דילפינן דבר דבר מממון, ה"נ נשואין ה"ל דבר שבערוה, דכל עניני אישות צריך עדים, דלכמה דברים נשואה שאני מארוסה דארוסה בסקילה ונשואה בחנק.

האם אנשים אחרים ב"חדר יחוד" פוסל הנישואין

עוד כתב הפתח"ת שמשמע מדברי הב"ש דנקטינן לעיקר כדעת האומרים דחופת בתולה אין צריך יחוד הראוי לביאה, ולכן באלמנה סגי ביחוד הראוי לביאה. ולפ"ז צ"ל שמ"ש הב"ש בס"ק שאח"ז לחלוק על הב"ח במ"ש שהיות ועיקר החופה הוא מה שאוכלים החתן והכלה יחד אחר החופה, יש למנוע באותה שעה לכנוס שם רבים, וכ' הב"ש דמ"ש יש למנוע לכנוס שם רבים משמע מועטים יש לכנוס לשם, הא בעינן יחוד הראוי לביאה, א"כ יש למנוע שלא לכנוס שם שום אדם כדי שיהיה יחוד גמור. וצ"ל כותב הפ"ת דכוונת הב"ש הוא מאחר שכ' הב"ח דמנהג שלנו הוא לצאת כל הדיעות, א"כ מהראוי לחוש גם לדיעה זו דחופת בתולה בעינן ג"כ יחוד דחזיא לביאה, אבל לעולם מודה הב"ש דאינו לעיכובא. וכן מבואר בסידור דרך החיים (דיני חופה בערב שבת) וז"ל ועיקר החופה לא הוי מה שמכניסין אותם תחת הסודר שפורסין על כלונסאות, רק עיקר החופה מה שמייחדין אותם אח"כ בחדר, ואפילו אינה ראויה לביאה כגון שהיא נדה או שבני אדם נכנסים ויוצאים שם באותו חדר ולא הוי יחוד הראוי לביאה, אעפ"כ הוי חופה גמורה וקונה בבתולה קנין גמור למהוי כנשואה לכל דבר, וצריך ליחד להחתן אותו חדר והוי כהכניסה לביתו. ואם כנס את הבתולה בע"ש והכניס אותה לחדר מבעוד יום אף שהיא עדיין לא טבלה, ובני אדם נכנסין ויוצאין באותו חדר, דבלא"ה אסורה להתייחד עמו קודם ביאה ראשונה, קונה אותה בזה שהביאה לחדר מיוחד לו, ואח"כ כשטובלת מותר לו לבא עליה ביאה ראשונה בשבת, וליכא איסור משום קונה קנין בשבת משום שכבר קנה אותה מבע"י.

ועיין בשעה"מ (פ"י מהל' אישות בקונטרס חופת חתנים ס"ט) שהאריך שם בענין עיקר מהות החופה והביא כל הדיעות מהראשונים ז"ל בזה ופלפל בדבריהם ומסיק וז"ל ולענין הלכה נראה שיש לחוש לדעת הרמב"ם ואיכא מ"ד שכ' הר"ן בריש כתובות דחופה אינו אלא יחוד, ונ"מ לבתולה הנשאת בע"ש שצריך להתייחד עמה יחוד הראוי לביאה בע"ש, דאל"כ כשיבא עליה בשבת נמצא כקונה קנין בשבת.